

Kasvun kaava

Ympäristöministeriön puheenvuoro 5.5.2023

Juhani Damski

Kansliapäällikkö, ympäristöministeriö

Ympäristöministeriön vastuualueet

Ympäristöministeriö vastaa valtioneuvoston ja eduskunnan käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta, jotka koskevat

- yhdyskuntia,
- rakentamista,
- asumista,
- ilmastonmuutoksen hillintää,
- luonnon monimuotoisuutta ja
- luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä
- ympäristönsuojelua.

Ympäristöministeriön vastuualueet rakennetussa ympäristössä

- Maankäytön, asumisen ja rakentamisen ohjauksesta ja kehittämisestä
 - Maankäytössä ohjaus perustuu maankäyttö- ja rakennuslakiin.
 - Rakentamisen lainsäädäntö kattaa uudis- ja korjausrakentamisen säädökset. Uudistettu rakentamislaki on tulossa voimaan 1.1.2025.
 - EU asetuksilla ja direktiiveillä on merkittävä ja kasvava rooli.
 - Asumisen lainsäädäntö kattaa valtion tukemaan asuntotuotantoon ja eri tukimuotoihin liittyvän lainsäädännön.
- Ympäristöministeriö koordinoi maankäytön, rakentamisen ja asumisen keskinäisiä kysymyksiä, kuten:
 - Ilmastopolitiikan ohjausta ja kehittämistä rakennetussa ympäristössä
 - Hyvän elinympäristön luomista asunnoissa, rakennuksissa, lähiympäristöissä, kaupunkiseuduilla
 - Kaupunkien, kuntien ja kaupunkiseutujen kehittämistä toiminnallisina yhdyskuntina (mm. MAL-sopimukset)
 - Hyvän asumisen edellytyksien luomista maankäytöllä, rakentamisen ohjauksella ja kohtuuhintaisen asumisen edistämällä
 - Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) toimii virastona YM toimialueella, etenkin asuntopolitiikan ja rakentamisen energiatehokkuuden tukien toimeenpanijana.
- **Valtion asuntorahasto (VAR)** on YM alainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto.
- Omistajaohjaa valtion tukemaa tuotantoa toteuttavaa A-Kruunua.

Keskeiset pullonkaulat lupamenettelyissä

Virastorakenne

- Lupavoimavarat ja eri lupamenettelyt jaettu 4 AVI:n ja 13 ELY–keskukseen;
- virastojen alueellisesti rajattu toimivalta ja henkilöstömäärä aiheuttavat ympäristöhallinnon lupa- ja valvontatehtäville selkeän pullonkaulan.
- Kunnissa on yli 280 rakennusvalvontatoimen yksikköä sekä yli 200 ympäristötoimen yksikköä.

Viranomaisten osaaminen ja resurssit

- ELY-keskusten pysyvät voimavarat Y–vastuualueella vähentyneet merkittävästi, ja useissa kunnissa resurssit ovat niukat. Voimavaroja on paikattu määräaikaista. Osaamista on kehitettävä sekä elinkeinoelämän että asukkaiden näkökulmista.

Digitalisaation puutteet

- Toimijoiden (valtion ja kuntien viranomaiset) välisten tietojärjestelmien yhteentoimivuudessa ja tiedon yhteiskäytössä on suuria puutteita.

Hakemusten taso

- Puutteelliset hakemukset tai hakemusten muuttaminen kesken lupaprosessin viivästyttävät käsittelyä.

Eduskunta on kiinnittänyt asiaan huomiota ja antanut kyseistä asiaa koskien lausuman tilanteen korjaamiseksi (EV 188/2022 vp – HE 128/2022 vp): ”Eduskunta edellyttää, että ympäristöllisten menettelyjen kehittämistä jatketaan tavoitteena menettelyjen yhdentäminen kohti valtakunnallisen mallin kautta toteutettavaa yhden luukun lainsäädäntöä ja lupaa”

Kunnilla on kaavamonopoli ja vastaavat rakennusluvituksesta, ml. resurssoinnista

- Suomessa 309 kuntaa, yli 280 erillistä rakennusvalvontayksikköä, 60% yksiköissä alle 2 teknistä henkilöä, 80% alle 5 teknistä henkilöä.
- Kunnissa ja yksiköissä erilaiset käytännöt ja säännöt, valtion mahdollisuus puuttua vähäistä
- Juuri valmistuneen Kuntaliiton selvityksen mukaan monissa kunnissa erittäin suuri pula kaavoittajista (ei tule edes hakijoita), sekä muusta teknisestä henkilöstöstä, ml. rakennusvalvonta
- Yhtenäiskuntamallista luopuminen tai joustavat kaavoitusmenettelyt ratkaisuna, jolloin eri kokoisilla kunnilla voisi olla erilaisia suunnitteluvälineitä ja tehtäviä.
- Harkittavaksi, että monilupaisissa isoissa teollisuusinvestoinneissa (valtaosin yhdyskuntarakenteen ulkopuolella) rakennusluvan myöntäisi jatkossa valtakunnallinen viranomaisen osana ympäristölupamenettelyä. Yhdennetyn menettelyn pohjalta syntyisi yhdennettyjä lupia. Kunnat vastaisivat edelleen kaavoituksesta.

Toimet puhtaana investointiluvituksen ja rakentamisen edistämiseksi

- **Kootaan AVI:en ja ELY-keskusten ympäristötehtävät yhteen viranomaiseen, jolla on valtakunnallinen toimivalta.** Rakenteellinen uudistus mahdollistaa ympäristöllisen lupien ja muiden menettelyiden tarkastelemisen yhtenä kokonaisuutena sekä niiden yhdentämisen.
- **Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen kehittäminen.** Toimintaa esitetään laajennettavaksi kiinteistö- ja rakennusalan kehittämiseen sekä EU-rahoitusinstrumenttien tukiviranomaiseksi, ml. korjausrakentamisen rahoitusratkaisujen kehittämiseen.
- **Kehitetään ympäristölainsäädäntöä tavoitteena yhden luukun lainsäädäntö ja lupa.** Ympäristötehtävien kokoaminen valtakunnallisen toimivallan omaavaan virastoon mahdollistaa lupamenettelyjä koskevan lainsäädännön yhtenäistämisen nykyistä selkeämmäksi kokonaisuudeksi.
- **Aidot digitaaliset yhden luukun palvelut tavoitteeksi.** Kehitetään menettelyiden ja valvonnan digitalisointia sekä RYHTI-järjestelmää.
- **Varmistetaan ympäristöllisiin menettelyihin liittyvät voimavarat ja osaaminen sekä lupaviranomaisessa että hallintotuomioistuimissa ja kunnissa.** Laadukas kaavoitus, lupamenettely ja lupapäätös ovat omiaan ehkäisemään muutoksenhakuja.

Uudistetaan alueidenkäytön lainsäädäntöä ja ohjausta

- **Tavoitteena on sujuvoittaa kaavoitusta ja edistää vihreää siirtymää:**
 - Uudistettavat **valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)**: Tavoitteita tulisi jatkossa konkretisoida ja yhteen sovittaa keskenään, jotta tulkintaerimielisyydet vähenisivät, soveltaminen sujuvoituisi ja vaikuttavuus kasvaisi.
 - Maakuntakaavan tarkastelutason kohdistaminen selkeämmin valtakunnallisiin ja maakunnallisiin kysymyksiin.
 - Yleiskaavan ja asemakaavan välisen ohjausvaikutuksen joustavoittaminen sekä yleiskaavan ja asemakaavan yhteiskäsittely. Otetaan huomioon kuntien erilaiset kaavoitustarpeet.
 - Sisällytetään suuret aurinkoenergiakentät lainsäädäntöön; sujuvat ja mahdollisimman yhtenäiset käytännöt edistävät aurinkoenergian hyödyntämistä.
 - MAL-sopimusten hyödyntäminen ja kaupunkiseutujen suunnittelu.
- **Digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen täysimääräisesti (RYHTI: digitaalinen alueidenkäytön ja rakennusten tietovaranto).**
- **Merituulivoiman rakentamisen merkittävä kiihdyttäminen edellyttää merialuesuunnittelun kehittämistä ja koordinoitua talousvyöhykkeellä yhteistyössä eri ministeriöiden (YM, TEM, VNK, MMM, PLM, LVM) kanssa.**

Reunaehdot ympäristöllisissä menettelyissä

Perustuslailliset ja oikeusvaltioon liittyvät edellytykset

- Perustuslaista ja kv-sopimuksista johdettavat oikeudelliset rajat on sääntelyssä huomioitava. Ympäristöperusoikeus (PL 20 §) asettaa sääntelylle sekä sisällöllisiä että menettelyllisiä vaatimuksia.
- Hallintolainkäytön keskeisiä elementtejä ovat oikeussuojan antaminen ja mahdollisuudet valvoa hallinnon lainalaisuutta.
- Valitusoikeuksien muuttamiseen liittyy asiantuntijaselvitysten mukaan perustuslaillisia ongelmakohtia.
- Hakijoiden tasapuolisen kohtelun vaatimus ja yleisen edun valvonnan näkökulmat.

EU-sääntelyn täytäntöönpanon edellytykset

- Suuri osa kansallisesta ympäristölainsäädännöstä on EU-peräistä. EU-säädös on pantava täytäntöön oikeasisältöisesti ja –aikaisesti, ja toteuttaa kaikilta osin. Seurauksena on muutoin rikkomusmenettely ja mahdollinen kiinteämääräinen hyvitys tai uhkasakko jäsenvaltiolle.
- EU-oikeuteen kuuluvat mm. varovaisuusperiaate, aiheuttamisperiaate, parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaate, haittojen ennaltaehkäisyn periaate. Aiheuttamisperiaate, varovaisuusperiaate ja ennaltaehkäisyn periaate on määritelty myös EU:n perussopimuksissa.
- Sujuvoittaminen tarkoittaa tarpeettoman sääntelytaakan välttämistä ympäristöllisiä tavoitteita heikentämättä.
- Lainsäädännöllä ja kansainvälisillä sopimuksilla on sitouduttu torjumaan ilmastonmuutosta ja pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. Ekologinen kestävyys luo perustan taloudelliselle toiminnalle.

Tulevat muutokset 1/2025 rakentamisen lainsäädännössä:

- Ilmastonmuutoksen torjunta tuodaan osaksi rakentamisen lainsäädäntöä
 - Uudet olennaiset tekniset vaatimukset rakennuksen elinkaaresta ja vähähiilisydestä
- Yksinkertaisempi lupajärjestelmä ja korkeampi lupakynnys sujuvoittavat rakentamista:
 - Yksi lupamuoto, rakentamislupa
 - Lupakynnys aiempaa korkeammalla, vähentää merkittävästi kuntien lupatyötä (noin 30%)
 - Rakentamislupaa haetaan tietomallimuotoisella suunnitelmalla tai muutoin koneluettavassa muodossa
- Rakentamisen laadun parantaminen:
 - Päävastuulliselle toteuttajalle vastuu toteutuksen kokonaisuudesta
- Pätevyysrekisteri suunnittelijoiden ja työnjohtajien pätevyyksille.

